АДАПТИВНИЙ ДО НЕВІДОМОЇ МАСИ РОБОЧОГО ОРГАНУ АЛГОРИТМ КЕРУВАННЯ КУТОВИМ ПОЛОЖЕННЯМ ОДНОЛАНКОВОГО МАНІПУЛЯТОРА

Ковбаса С.Н., к.т.н., доцент, Пєтухова Д.І., студентка
кафедра автоматизації електромеханічних систем та електроприводу

Зростаючі вимоги до точності роботи різноманітного технологічного обладнання вимагають розробки нових сучасних засобів керування координатами технологічних об'єктів, у тому числі адаптивних до невідомих заздалегідь параметрів. В даній роботі розглянуто алгоритм керування кутовим положенням одноланкового маніпулятора що працює у вертикальній площині, з адаптацією до невідомої маси робочого органу.

Рівняння динаміки одномасового об'єкту, показаного на Рис. 1 записуються

$$\begin{aligned} \dot{\theta} &= \omega \\ \dot{\omega} &= J^{-1}\left(M^{*} - mgl\sin(\theta)\right) \end{aligned} \tag{1}$$

де θ, ω – кутове положення та кутова швидкість ланки, M^{*} – рушійний момент, m – маса об'єкту що транспортується, g – прискорення вільного падіння, l – довжина ланки.

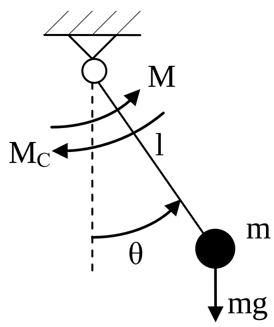

Рисунок 1 – Одноланковий маніпулятор

Визначимо $\theta^{*}(t)$ як задану траєкторію зміни кутового положення, обмежену функцію з обмеженими похідними за часом $\dot{\theta}^{*}, \ddot{\theta}^{*}$. Визначивши помилку відпрацювання кутового положення як

$$\tilde{\theta} = \theta - \theta^{*}, \tag{2}$$

сформулюємо ціль відпрацювання кутового положення наступним чином:

$$\lim_{t \to \infty} \tilde{\theta} = 0 \tag{3}$$

У відповідності до результату отриманого в [1], сформуємо уніфікований регулятор положення у вигляді:

$$\begin{aligned} \omega^{*} &= -k_{\theta}\xi_1 + \dot{\theta}^{*} \\ \dot{\xi}_1 &= -\frac{1}{\tau_1}\xi_1 + \frac{1}{\tau_1}\tilde{\theta}, \end{aligned} \tag{4}$$

де τ_1 – стала часу фільтру положення; $k_\theta > 0$ – коефіцієнт регулятора положення.

Визначимо похибку оцінювання невідомої маси робочого органу

$$\tilde{m} = m - \hat{m}, \tag{5}$$

та відпрацювання кутової швидкості

$$\tilde{\omega} = \omega - \omega^*. \tag{6}$$

З урахуванням (5), (6) друге рівняння в (1) запишеться

$$\dot{\tilde{\omega}} = J^{-1}\left[M^* - (\tilde{m} + \hat{m})gl\sin(\theta)\right] - \dot{\omega}^* \tag{7}$$

де $J = J_d + ml^2$ – момент інерції що залежить від невідомої маси m, J_d – момент інерції двигуна.

Сконструюємо наступний адаптивний регулятор для системи (7)

$$\begin{aligned} &M^* = \hat{m}gl\sin(\theta) + \left(J_d + \hat{m}l^2\right)\left(-k_\omega\xi + \dot{\omega}^*\right) \\ &\dot{\xi}_2 = -\frac{1}{\tau_2}\xi_2 + \frac{1}{\tau_2}\tilde{\omega} \end{aligned} \tag{8}$$

Після підстановки (8) в (7) та перетворень отримаємо

$$\begin{aligned} &\dot{\tilde{\omega}} = -k_\omega\xi_2 - \frac{\tilde{m}}{J}\left[gl\sin(\theta) + l^2\left(-k_\omega\xi_2 + \dot{\omega}^*\right)\right] \\ &\dot{\xi}_2 = -\frac{1}{\tau_2}\xi_2 + \frac{1}{\tau_2}\tilde{\omega} \end{aligned} \tag{9}$$

Для синтезу алгоритму адаптації розглянемо наступну функцію Ляпунова

$$V = \frac{1}{2}\left(\tilde{\omega}^2 + (\tau_2 k_\omega)\xi_2^2 + \gamma^{-1}J^{-1}\tilde{m}^2\right), \tag{10}$$

похідна від якої має вигляд

$$\dot{V} = -k_\omega\xi_2^2 \tag{11}$$

за умови

$$\dot{\tilde{m}} = -\dot{\hat{m}} = \gamma\tilde{\omega}\left[gl\sin(\theta) + l^2\left(-k_\omega\xi + \dot{\omega}^*\right)\right]. \tag{12}$$

Нелінійна система (9), (12) може бути записана у вигляді

$$\begin{aligned} &\dot{\mathbf{x}} = \mathbf{A}\mathbf{x} + \mathbf{W}^T(t)\tilde{m} \\ &\dot{\tilde{m}} = -\gamma\mathbf{W}(t)\mathbf{x}, \end{aligned} \tag{13}$$

де $\mathbf{x} = (\tilde{\omega}, \xi_2)^T$, $A = \begin{bmatrix} 0 & -k_\omega \\ \tau_2^{-1} & -\tau_2^{-1} \end{bmatrix}$, $\mathbf{W}^T(t) = \left[gl\sin(\theta) + l^2\left(-k_\omega\xi_2 + \dot{\omega}^*\right)\right]$.

З теорії адаптивних систем маємо наступний результат. Якщо умови персистності збудження виконуються, тобто матриця $\mathbf{W}(t)$ така, що

$$\int_t^{T+t} \mathbf{W}(\tau)\mathbf{W}^T(\tau)d\tau > 0 \tag{14}$$

є додатньо визначеною для деякого T та всіх $t \geq 0$, тоді вектор $(\tilde{\omega}, \xi, \tilde{m})^T$ експоненційно спадає в нуль.

Розрахунок (14) свідчить, що умова персистності збудження забезпечується при $gl\sin(\theta)+l^2\left(-k_\omega\xi+\dot{\omega}^*\right)\neq 0$. Виконання цієї умови гарантує, що положення рівноваги $(\tilde{\omega},\xi,\tilde{m})=0$ є глобально експоненційно стійким, тобто досягається як відпрацювання траєкторій кутової швидкості, так і оцінювання невідомої маси, [2]. В точці позиціонування $\theta=0, \dot{\omega}^*=0$ умови персистності збудження не виконуються, умова $\lim\limits_{t\to\infty}\tilde{m}=0$ не гарантується, але оскільки при цьому $\mathbf{W}^T(t)=0$, то $\lim\limits_{t\to\infty}(\tilde{\omega},\xi_2)=0$ згідно рішень лінійної системи другого порядку в (9).

З врахуванням наведеного аналізу та результату отриманого в [1] встановлюємо, що $\lim\limits_{t\to\infty}\left(\tilde{\theta},\xi_1\right)=0$, а отже ціль керування (3) досягається глобально.

При дослідженні динамічної поведінки одноланкового маніпулятора ставилася задача переміщення його робочого органу з крайнього нижнього у крайнє верхнє положення, яке, як відомо є природно нестійким. Для цієї мети використовувалася задана траєкторія зміни кутового положення, показана на Рис. 2. Додатково на Рис. 2 показано момент опору, який створюється в процесі руху ланки маніпулятора по вказаній траєкторії.

Параметри регуляторів та ланки маніпулятора встановлені рівними: $k_\theta=100$, $k_\omega=200$, $\gamma=50$, $m=0.25$ кг, $l=1$ м.

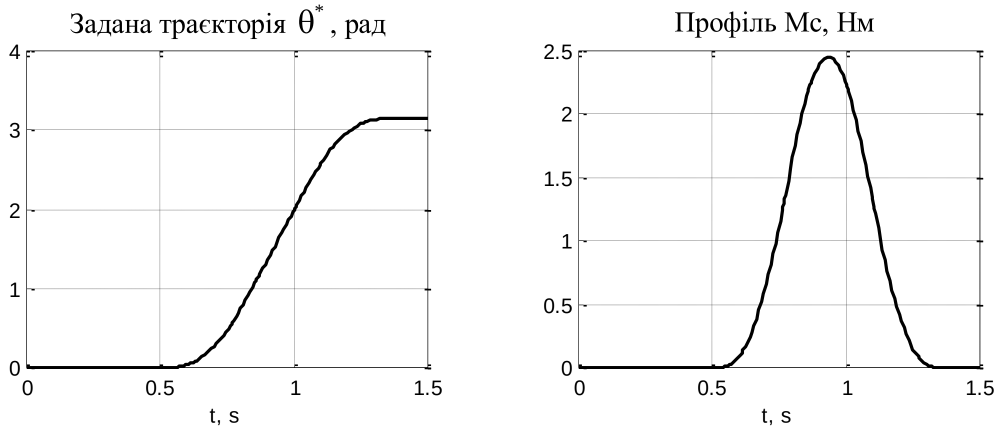

Рисунок 2 – Задана траєкторія кутового положення та створюваний маніпулятором момент навантаження

На Рис. 3 показані перехідні процеси при використанні адаптивного до невідомої маси алгоритму керування кутовим положенням (8), (12) з $\gamma=50$. З наведених графіків встановлюємо, що після завершення перехідного процесу, пов'язаного з оцінкою невідомої маси робочого органу маніпулятора, задана траєкторія кутового положення відпрацьовується без похибок.

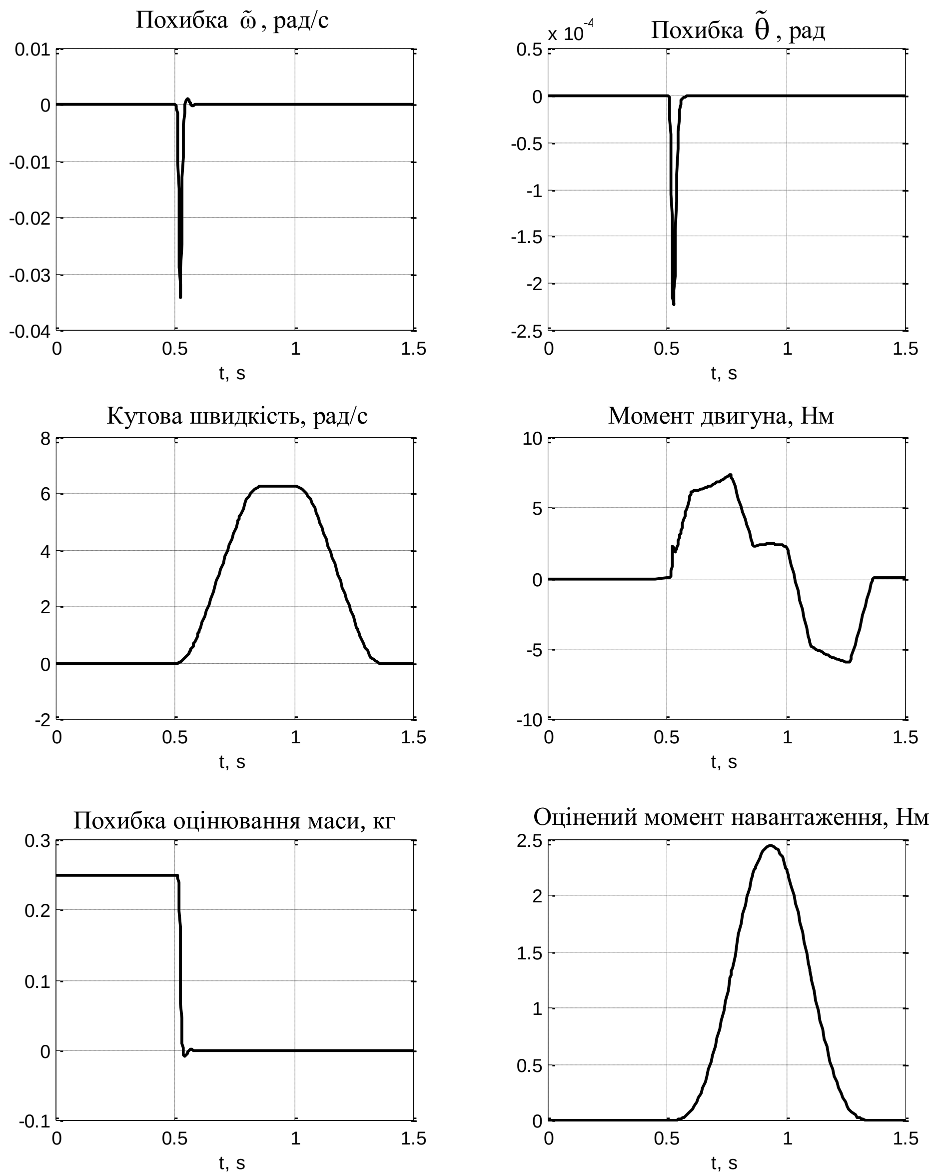

Рисунок 3 – Перехідні процеси відпрацювання кутового положення одноланкового маніпулятора при використанні адаптивного алгоритму (8), (12)

В даній роботі розроблено та досліджено алгоритм керування кутовим положенням одноланкового маніпулятора з адаптацією до невідомої маси. Аналітично та методом математичного моделювання показано, що розроблений алгоритм керування забезпечує асимптотичне відпрацювання заданих траєкторій кутового положення при одночасному оцінюванні заздалегідь невідомої маси робочого органу.

Перелік посилань

1. Основи теорії керування енергозберігаючими електромеханічними системами з електроприводами змінного струму на основі принципу пасивності: звіт про НДР / НТУУ "КПИ". –№2624ф, № ДР 0103U000145. –Київ, 2005. –409с.

2. Narendra K. S., Annaswany A. M. Stable Adaptive Systems. Prentice – Hall, Englewood Cliffs, N. J. – 1989.